साक्षात् प्रलयानलसन्निभः। चन्द्रस्य ग्रासे कायस्य रक्षःपीडां व्यपोहतु ३। नागपाशधरो देवः सदा मकरवाहनः। वरुणोऽम्बुपतिश्चान्द्रग्रहपीडां व्यपोहतु४। प्राणरूपो हि लोकानां वायुः कृच्छ्रमृगप्रियः। वायुश्चन्द्रोपरागस्य पीडनं मे व्यपोहतु५। योऽसौ निधिपतिर्देवः खड्गशूलगदाधरः। चन्द्रोपरागकलुषां पीडां चापि व्यपोहतु६। योऽसाविन्दुधरो रुद्रःपिनाकी वृषवाहनः। चन्द्रोपरागपीडाञ्च नाशयेत् सङ्कटं तथा। ७ त्रैलोक्ये यानि भूतानि चराणि स्थावराणि च। ब्रह्मविष्ण्वर्कयुक्तानि तानि पापं दहन्तु मे८। आमन्त्रणोल्लेखनोक्तास्त्वेत एव च मन्त्रकाः। अर्चयित्वा पितॄन् देवान् गोभूस्वर्णाम्बरादिभिः। अनेन विधिना यस्तु ग्रहस्नानं समाचरेत्। तन्नास्य ग्रहपीडा स्याद्यानबन्धुधनक्षयः। परमां सिद्धिमाप्नोति पुनरावृत्तिदुर्लभम्। सूर्यग्रहेऽप्येवमेव सूर्यनाम्ना विधीयते।" अत्र यद्यपि जन्मराशौ धनक्षय इत्युक्तं तत्र च दोषाल्पत्वात् प्रतिमादानशान्त्यकर्त्तव्यता प्रतीयते तथापि प्राग्विलिखितबहुवचःसु विरुद्धफलाभिधाना देवास्य जन्मराशावपि ग्रहणे शान्तिर्विधेया। उभयाभिधानेन शान्त्यभिधानात् उक्तं च मत्स्यपुराणे "यस्य राशिं समासाद्य भवेद्ग्रहणसम्भवः। तस्य शान्तिं प्रवक्ष्यामि मन्त्रौषधिविधानतः"। इति अतो जन्मनक्षत्र जन्मराशिव्यतिरिक्ते विरुद्धे ग्रहणे शान्तिर्न विधेया वचनाभावात् किन्तु स्वविभवरूपं दानादिरूपं विधेयमिति तात्पर्यार्थः। सूर्यग्रहेऽप्येवमेवेति योऽसौ वज्रधरो देव आदित्यानां प्रभुर्मतः। सहस्रनयनः सूर्य्यग्रहपीडां व्यपोहतु" इत्युक्तदिशा चन्द्रपदस्थाने सूर्यपदं पूर्वमन्त्रश्लोकेषु प्रयोज्यमित्यर्थः। अथेदं ग्रहणं स्थानविशेषेणारिष्टजनकमित्युक्तं तच्च ग्रहणं न द्रष्टव्यमित्याह नो वीक्ष्यमिति उक्तं च "जन्मसप्ताष्टरिष्फाङ्कदशमस्थे निशाकरे। दृष्टोऽरिष्टप्रदो राहुर्जन्मर्क्षे निधनेऽपि चेति" जन्मर्क्षं जन्मनक्षत्रं निधनं वधतारा सप्तमी। अत्र दृष्ट इति पदश्रवणात् दुष्टस्थानावस्थितो राहुर्दृष्टः पुंसोरिष्टजनकः यदा तु मेघाद्यावरणेन गृहमध्यावस्थित्या वा चक्षुष्मतोऽपि पुंसो राहुदर्शनाभावस्तदाऽरिष्टं नास्ति एवं चान्धस्य यत्र कुत्राप्यवस्थितस्य गृहाद्बहिर्गन्तुमशक्नुवतो वृद्धातुरादेः सर्वारिष्टस्नानादि वा नास्ति इति तेषामाशयः। अत्रेदं चिन्त्यते किमिदं ग्रहणं दृष्टमेव स्नानाद्यधिकारसम्पादकम्? उत मेघाद्यावरणे नादृष्टमपि? कुतः सन्देहः? उभयथा वचनोपलब्धेस्तथा हि वृद्धवसिष्ठः "सर्वेषामेव वर्णानां सूतकं राहुदर्शने। सचेलं तु भवेत् स्नानं सूतकान्नं विवर्जयेदिति"। षट्त्रिंशन्मते "सर्वेषामेव वर्णानां सूतकं राहुदर्शने। स्नात्वा कर्माणि कुर्वीत शृतमन्नं विवर्जयेदिति"। शृतं पक्वं शृतं पाके" पा० इति निपातनात् यद्यपि तस्मिन् सूत्रे "क्षीरहविषोरेवेति" महाभाष्यकृतोक्त तथापि महामुनिप्रयोगादन्यस्मिन्नपि द्रव्ये ओदनादौ पाकसामान्याद्वृत्तिः। विष्णुः "राहुदर्शनदत्तं हि श्राद्धमाचन्द्रतारकमिति"। शातातपः "स्नानं दानतपः श्राद्धमनन्तं राहुदर्शने" इति एवमादीनि वचांसि दर्शनपदसहितान्युपलभ्यन्ते अन्यथापि वसिष्ठः "ग्रहणे संक्रमे वापि न स्नायाद्यदि मानवः। सप्तजन्मनि कुष्ठी स्याद्दुःखभागी च जायते" इति लिङ्गपुराणेऽपि "चन्द्रसूर्यग्रहे स्नायात् सूतके मृतकेऽपि च। अस्नायी मृत्युमाप्नोति स्नायी पापं न विन्दतीति" एवमादीनि दर्शनपदानाक्रान्तानि वचांस्युपलभ्यन्ते। तत्र दर्शनवादिन आहुः दर्शनपदानाक्रान्तेषु वचःसु ग्रहणस्य निमित्तत्वं प्रतिपाद्यते। "ग्रहणे संक्रमे वापीति" निमित्तसप्तम्युपलम्भात्। ज्ञातमेव च ग्रहणं स्नानदानादिकं प्रति निमित्तं भवति तज्ज्ञानापेक्षायां च राहुदर्शनपदोपेतवचनालोचनेन चाक्षुषज्ञानस्यैव निमित्तत्वं यतश्चाक्षुष एव ज्ञाने दर्शनमुख्यत्वं ज्योतिःशास्त्रीयज्ञाने तु लक्षणाप्रसक्तिः। एवं सति मेघाच्छन्नग्रहणदिवसजातचन्द्रग्रहणं रात्रिभवेषु सूर्यग्रहणेषु न स्नानदानादावधिकारः तस्माद्ग्रहणं दृष्ट्वा स्नानदानादिकं विधेयमित्यर्थः सम्पन्नो भवति, नैतत्सहृदयहृदङ्गमं यतो वचनेषु राहुदर्शनग्रहणपदयोः समानार्थकता नास्ति कथम् "अदृश्यरूपाः कालस्य मूर्त्तयो भगणाश्रिताः। शीघ्रमन्दोच्चपाताख्या ग्रहाणां गतिहेतवः।" इति सूर्यसिद्धान्ते चन्द्रादिग्रहपातानामदृश्यतोक्ता पातो राहुश्च पर्यायः। उक्तञ्च तत्रैव "दक्षिणोत्तरयोरेव पातो राहुः स रंहसा। विक्षिपत्येष विक्षेपश्चन्द्रादीनामपक्रमादिति" केशवार्केणाप्युक्तम् "पर्य्यायेण तु राहुपातयोर्नामनी विदधुरेव तान्त्रिकाः इति। अतो राहुदर्शनमेव गगनकुसुमायमानम्। ननु ग्रहणे सूर्यचन्द्रयोश्छादको राहुर्दृश्यत एव अतएव "राहुग्रस्ते निशाकरे" इत्यादि पुराणोक्तिः साधीयसीति चेन्न